

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

28. listopadu 2019*

„Řízení o předběžné otázce – Naléhavé řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v trestních věcech – Směrnice (EU) 2016/343 – Posílení některých aspektů presumpce neviny a práva být přítomen při trestním řízení před soudem – Článek 6 – Důkazní břemeno – Ponechání obviněné osoby ve vazbě“

Ve věci C-653/19 PPU,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Specializiran nakazatelen sad (zvláštní trestní soud, Bulharsko) ze dne 4. září 2019, došlým Soudnímu dvoru dne 4. září 2019, v trestním řízení proti

DK

za účasti:

Specializirana prokuratura,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení J.-C. Bonichot, předseda senátu, M. Safjan, L. Bay Larsen (zpravodaj), C. Toader a N. Jääskinen, soudci,

generální advokát: G. Pitruzzella,

vedoucí soudní kanceláře: M. Aleksejev, vedoucí oddělení,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 7. listopadu 2019,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za DK D. Gočevem, I. Angelovem a I. Jotovem, advokáty,
- za Evropskou komisi R. Troostersem a Y. Marinovou, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 19. listopadu 2019,

vydává tento

* Jednací jazyk: bulharština.

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1), a článků 6 a 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci trestního řízení vedeného proti DK a týká se jeho ponechání ve vazbě.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Body 16 a 22 odůvodnění směrnice 2016/343 znějí:

„(16) Presumpce nevinny by byla porušena, pokud by veřejná prohlášení učiněná orgány veřejné moci nebo soudní rozhodnutí jiná než o vině označovala podezřelou nebo obviněnou osobu za vinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem. [...] [Tím by] neměla být dotčena předběžná rozhodnutí procesní povahy, která přijímají justiční nebo jiné příslušné orgány a jež jsou založena na podezření či usvědčujících důkazech, jako jsou rozhodnutí o vyšetřovací vazbě, pokud taková rozhodnutí neoznačují podezřelou nebo obviněnou osobu za vinnou. [...]

[...]

(22) Důkazní břemeno při prokazování viny podezřelé nebo obviněné osoby leží na obžalobě a jakákoli pochybnost by se měla vykládat ve prospěch podezřelé nebo obviněné osoby. K porušení presumpce nevinny dojde tehdy, pokud by bylo důkazní břemeno přesunuto z obžaloby na obhajobu, aniž by tím byly dotčeny jakékoli vyhledávací pravomoci soudu z moci úřední, nezávislost soudní moci při posuzování viny podezřelé nebo obviněné osoby a uplatnění domněnek na základě skutečností či právních předpisů ve vztahu k trestní odpovědnosti podezřelé nebo obviněné osoby. [...]“
- 4 Článek 2 této směrnice, nadepsaný „Oblast působnosti“, stanoví:

„Tato směrnice se vztahuje na fyzické osoby podezřelé nebo obviněné v trestním řízení. Použije se ve všech stádiích trestního řízení od okamžiku, kdy se určitá osoba stane podezřelou nebo je obviněna ze spáchání trestného činu nebo údajného trestného činu, až do okamžiku nabytí právní moci konečného rozhodnutí o tom, zda tato osoba uvedený trestný čin spáchala.“
- 5 Článek 3 této směrnice, nadepsaný „Presumpce nevinny“, stanoví:

„Členské státy zajistí, aby byla podezřelá nebo obviněná osoba považována za nevinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“
- 6 Článek 4 této směrnice, nadepsaný „Označování na veřejnosti za vinného“, v odstavci 1 stanoví:

„Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby do doby, než byla podezřelé nebo obviněné osobě prokázána vina zákonným způsobem, nebyla tato osoba ve veřejných prohlášeních orgánů veřejné moci a soudních rozhodnutích jiných než o vině označována za vinnou. Tím nejsou

dotčeny úkony prováděné v rámci trestního stíhání, jejichž účelem je prokázat vinu podezřelé nebo obviněné osoby, ani předběžná rozhodnutí procesní povahy, která přijaly soudní nebo jiné příslušné orgány a jež jsou založena na podezření či na usvědčujících důkazech.“

- 7 Článek 6 této směrnice, nadepsaný „Důkazní břemeno“, stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby důkazní břemeno při prokazování viny podezřelé nebo obviněné osoby leželo na obžalobě. Tím není dotčena případná povinnost soudce nebo příslušného soudu vyhledávat důkazy svědčící ve prospěch i v neprospěch podezřelé nebo obviněné osoby a právo obhajoby předkládat důkazy v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy.

2. Členské státy zajistí, aby veškeré pochybnosti v otázce viny byly vykládány ve prospěch podezřelé nebo obviněné osoby, včetně případu, kdy soud posuzuje, zda má být dotčená osoba zproštěna obžaloby.“

Bulharské právo

- 8 Článek 270 Nakazatelno-procesualen kodeks (trestní řád) stanoví:

„(1) Otázku zmírnění zajišťovacího opatření lze vznést kdykoliv během řízení. V případě změny okolností lze podat k příslušnému soudu novou žádost týkající se zajišťovacího opatření.

(2) Soud rozhodne usnesením na veřejném zasedání.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 9 DK byl obviněn z účasti na organizované zločinecké skupině a z vraždy.
- 10 V rámci trestního řízení, které bylo proti DK na základě těchto obvinění zahájeno, byl dotčený dne 11. června 2016 vzat do vazby.
- 11 Na 9. listopadu 2017 byl předvolán ke Specializiran nakazatelen sad (zvláštní trestní soud, Bulharsko) za účelem soudního projednání věci.
- 12 Od 5. února 2018 podal DK sedm žádostí o propuštění z vazby, které byly všechny zamítnuty ať už v prvním stupni nebo v odvolacím řízení s odůvodněním, že jeho argumenty nejsou z hlediska požadavků vnitrostátního práva dostatečně přesvědčivé.
- 13 Na jednání konaném před Specializiran nakazatelen sad (zvláštní trestní soud) dne 4. září 2019 podal DK další žádost o propuštění z vazby.
- 14 Podle předkládajícího soudu z bulharských právních předpisů vyplývá, že po předvolání vazebně stíhané osoby k soudu za účelem soudního projednání věci musí tento soud nejprve ověřit opodstatněnost vazby. Pokud tento soud shledá, že je vazba v souladu se zákonem, trvá vazba i nadále bez časového omezení a následně nedochází k jejímu přezkoumání z moci úřední. Vazebně stíhaná osoba může být z vazby propuštěna, pouze pokud o to požádá a prokáže, že jsou dány nové okolnosti odůvodňující její propuštění.
- 15 Specializiran nakazatelen sad (zvláštní trestní soud) má za to, že z hlediska požadavků bulharské právní úpravy, jak ji vykládá vnitrostátní judikatura, je nepravděpodobné, že by byl DK schopen takový důkaz předložit a prokázat změnu okolností odůvodňující jeho propuštění z vazby.

- 16 Specializiran nakazatelen sad (zvláštní trestní soud) má však pochybnosti o slučitelnosti bulharských právních předpisů s článkem 6 a bodem 22 odůvodnění směrnice 2016/343, neboť by tato ustanovení mohla být vykládána v tom smyslu, že ukládají, aby důkazní břemeno v otázce opodstatněnosti ponechání dotyčné osoby ve vazbě leželo na obžalobě, a že umožňují připustit domněnky ve prospěch opodstatněnosti ponechání dotyčné osoby ve vazbě pouze v případě, že jsou důvodně přiměřené sledovanému cíli a zohledňují právo na obhajobu.
- 17 Podle Specializiran nakazatelen sad (zvláštní trestní soud) je dále třeba zohlednit práva zaručená v člancích 6 a 47 Listiny. Pokud jde konkrétně o zmíněný článek 6, který odpovídá článku 5 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950, vyplývá podle něj zejména z rozsudku ESLP ze dne 27. srpna 2019, Magnitskij a další v. Rusko (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109), že stanovení domněnky zákonnosti dalšího trvání vazby obviněné osoby je v rozporu s čl. 5 odst. 3 této úmluvy.
- 18 Za těchto podmínek se Specializiran nakazatelen sad (zvláštní trestní soud, Bulharsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Jsou vnitrostátní právní předpisy, které během soudní fáze trestního řízení podmiňují vyhovění žádosti obhajoby o propuštění obviněné osoby z vazby změnou okolností, v souladu s článkem 6 a bodem 22 odůvodnění směrnice 2016/343 a s články 6 a 47 [Listiny]?“

K naléhavému řízení

- 19 Předkládající soud požádal, aby byla tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce projednána v naléhavém řízení o předběžné otázce upraveném v článku 107 jednacího řádu Soudního dvora.
- 20 Na podporu této žádosti předkládající soud uvádí, že se DK nachází ve vazbě od 11. června 2016 a že posouzení jeho žádosti o propuštění z vazby závisí na odpovědi na otázku, zda unijní právo brání takovému rozložení důkazního břemene, jaké je stanoveno v bulharských právních předpisech použitelných v této oblasti.
- 21 V této souvislosti je třeba zaprvé zdůraznit, že se tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týká výkladu směrnice 2016/343, která spadá do oblasti upravené v hlavě V části třetí Smlouvy o FEU týkající se prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Může být tudíž projednána v naléhavém řízení o předběžné otázce.
- 22 Co se zadruhé týče kritéria naléhavosti, je podle judikatury Soudního dvora třeba zohlednit skutečnost, že dotyčná osoba ve věci v původním řízení je v současné době zbavena osobní svobody a její ponechání ve vazbě závisí na vyřešení sporu v původním řízení (rozsudky ze dne 28. července 2016, JZ, C-294/16 PPU, EU:C:2016:610, bod 29, a ze dne 19. září 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, bod 35).
- 23 V projednávané věci z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce a z odpovědi předkládajícího soudu ze dne 13. září 2019 na žádost Soudního dvora o informace, jakož i z doplňujících informací předložených Soudnímu dvoru uvedeným soudem ve dnech 25. a 27. září 2019, vyplývá, že DK je v současné době zbaven osobní svobody, že předkládající soud bude muset rozhodnout o jeho ponechání ve vazbě na základě rozhodnutí Soudního dvora a že odpověď Soudního dvora na otázku položenou předkládajícím soudem by mohla mít bezprostřední dopad na posouzení žádosti DK o propuštění z vazby.
- 24 Za těchto podmínek rozhodl první senát Soudního dvora dne 1. října 2019 na návrh soudce zpravodaje a po vyslechnutí generálního advokáta tak, že se žádosti předkládajícího soudu o projednání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce v naléhavém řízení vyhovuje.

K předběžné otázce

- 25 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda článek 6 směrnice 2016/343, vykládaný ve světle bodu 22 odůvodnění této směrnice, jakož i články 6 a 47 Listiny brání vnitrostátním právním předpisům, které podmiňují propuštění vazebně stíhané osoby z vazby tím, že tato osoba doloží existenci nových okolností odůvodňujících propuštění z vazby.
- 26 Článek 2 směrnice 2016/343 stanoví, že se tato směrnice vztahuje na fyzické osoby podezřelé nebo obviněné v trestním řízení a použije se ve všech stádiích trestního řízení od okamžiku, kdy se určitá osoba stane podezřelou nebo je obviněna ze spáchání trestného činu nebo údajného trestného činu, až do okamžiku nabytí právní moci konečného rozhodnutí o tom, zda tato osoba uvedený trestný čin spáchala.
- 27 V situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, kdy musí vnitrostátní soud rozhodnout o tom, zda v případě osoby obviněné ze spáchání trestného činu je její ponechání ve vazbě zákonné, se tedy tato směrnice použije (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. září 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, bod 40).
- 28 Je však třeba připomenout, že vzhledem k minimální povaze harmonizace sledované touto směrnicí ji nelze vykládat jako úplný a vyčerpávající nástroj, jehož účelem je stanovit všechny podmínky pro přijetí rozhodnutí o vazbě (rozsudek ze dne 19. září 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, bod 47, a usnesení ze dne 12. února 2019, RH, C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, bod 59).
- 29 Je pravda, že články 3 a 4 této směrnice požadují, aby rozhodnutí o ponechání osoby ve vazbě přijaté soudním orgánem neoznačovalo tuto osobu za vinnou (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. září 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, body 43 a 44, a usnesení ze dne 12. února 2019, RH, C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, bod 51).
- 30 Nicméně z judikatury Soudního dvora vyplývá, že míra, v jaké musí být soud, který má takové rozhodnutí přijmout, přesvědčen o pachateli trestného činu, způsob, jakým musí hodnotit různé důkazy, a rozsah odůvodnění, které musí tento soud poskytnout v odpověď na argumenty, jež jsou před ním vzneseny, nejsou směrnicí 2016/343 upraveny a řídí se pouze vnitrostátním právem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. září 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, bod 48).
- 31 Pokud jde o čl. 6 odst. 1 této směrnice, je v něm upraveno rozložení „důkazního břemene při prokazování viny podezřelé nebo obviněné osoby“. Článek 6 odst. 2 této směrnice ukládá, aby „veškeré pochybnosti v otázce viny byly vykládány ve prospěch podezřelé nebo obviněné osoby“.
- 32 Z článku 4 směrnice 2016/343 v tomto ohledu vyplývá, že tato směrnice odlišuje soudní rozhodnutí o vině, která se nutně přijímají až na závěr trestního řízení, od jiných procesních úkonů, jako jsou úkony prováděné v rámci trestního stíhání a předběžná rozhodnutí procesní povahy.
- 33 Skutečnost, že se v čl. 6 odst. 1 a 2 směrnice 2016/343 hovoří o prokazování „viny“, tedy musí být chápána tak, že toto ustanovení má za cíl upravit rozložení důkazního břemene pouze při přijímání soudních rozhodnutí o vině.
- 34 Jak uvedl generální advokát v bodě 31 svého stanoviska, je tento výklad potvrzen srovnáním bodů 16 a 22 odůvodnění směrnice 2016/343. Bod 16 odůvodnění této směrnice se týká zachování presumpce nevinoty v rámci úkonů, které se řídí článkem 4 této směrnice, tj. v rámci veřejných prohlášení orgánů a procesních úkonů činěných před tím, než je zákonným způsobem prokázána vina podezřelého. Tento bod odůvodnění odkazuje konkrétně na režim použitelný na předběžná procesní rozhodnutí. Na druhou stranu bod 22 odůvodnění téže směrnice, který se týká rozložení důkazního břemene podle článku 6 uvedené směrnice, neodkazuje na takováto rozhodnutí, nýbrž se týká výlučně procesu umožňujícího prokázat vinu podezřelého.

- 35 Soudní rozhodnutí, jehož jediným účelem je případné ponechání obviněné osoby ve vazbě, má přitom za cíl pouze rozhodnout o otázce, zda s ohledem na všechny relevantní okolnosti musí být tato osoba z vazby propuštěna, či nikoli, a neurčuje, zda je uvedená osoba vinna spácháním trestného činu, z něhož je obviňována.
- 36 Z judikatury připomenuté v bodě 29 tohoto rozsudku ostatně vyplývá, že články 3 a 4 směrnice 2016/343 brání tomu, aby takové rozhodnutí označovalo obviněnou osobu za vinnou.
- 37 Takovéto rozhodnutí tedy nelze kvalifikovat jako soudní rozhodnutí o vině obviněné osoby ve smyslu této směrnice.
- 38 Je tudíž třeba mít za to, že článek 6 uvedené směrnice na řízení vedoucí k přijetí takového rozhodnutí nedopadá, takže rozložení důkazního břemene v rámci tohoto řízení se řídí pouze vnitrostátním právem.
- 39 Tento závěr nemůže být zpochybněn bodem 56 usnesení ze dne 12. února 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110). Soudní dvůr sice článek 6 směrnice 2016/343 v tomto bodě 56 zmínil, avšak z bodu 57 tohoto usnesení vyplývá, že Soudní dvůr takto zamýšlel pouze charakterizovat kontext článku 4 této směrnice a doložit tak, že odůvodnění, jaké ukládala vnitrostátní právní úprava ve věci, v níž bylo toto usnesení vydáno, nemůže znamenat označení podezřelé nebo obviněné osoby za vinnou ve smyslu tohoto článku 4, avšak nekonstatoval, že by se článek 6 uvedené směrnice použil v rámci řízení vedoucího k přijetí rozhodnutí o vzetí do vazby.
- 40 Pokud jde dále o články 6 a 47 Listiny, je třeba připomenout, že ustanovení Listiny jsou na základě jejího čl. 51 odst. 1 určena členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie.
- 41 Vzhledem k tomu, že se rozložení důkazního břemene v rámci takového řízení, jako je řízení ve věci v původním řízení, neřídí unijním právem, ustanovení Listiny, včetně jejích článků 6 a 47, tedy na vnitrostátní pravidla upravující rozložení tohoto důkazního břemene nedopadají (obdobně viz rozsudek ze dne 7. března 2017, X a X, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, bod 45 a citovaná judikatura).
- 42 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že článek 6 směrnice 2016/343, ani články 6 a 47 Listiny nedopadají na vnitrostátní právní předpisy, které podmiňují propuštění vazebně stíhané osoby z vazby tím, že tato osoba doloží existenci nových okolností odůvodňujících propuštění z vazby.

K nákladům řízení

- 43 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

Článek 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem, ani články 6 a 47 Listiny základních práv Evropské unie nedopadají na vnitrostátní právní předpisy, které podmiňují propuštění vazebně stíhané osoby z vazby tím, že tato osoba doloží existenci nových okolností odůvodňujících propuštění z vazby.

Podpisy.